

Preken

Van de Protestantse Gemeente Enschede
Opstandings / Deta Kerk

4 dec 2011 – 2^e zondag van de Advent

Rechters 9

Johannes 1:19-28

“De bomen in het bos willen een koning”, vertelt Jotam.

Er was in het bos weliswaar een luidruchtig republikeins genootschap actief, maar toen het er op aan kwam bleek dat toch een minderheidspositie. Leven is immers moeilijk genoeg. En samenleven nog véél moeilijker - en het wordt exponentieel moeilijker naarmate het aantal inwoners groeit. Dan moeten er keuzes worden gemaakt, dan moeten er knopen worden doorgehakt, dan is leiderschap nodig om te midden van de kakofonie van stemmen en meningen als samenleving toch een vruchtbare weg te kunnen gaan. Helemaal wanneer we de toenemende macht van de bomen buiten ons eigen bos in ogenschouw nemen. De dreiging komt van alle kanten, zelfs van binnenuit. Om te midden van zo veel dreiging je vrijheid te handhaven moet je je vrijheid soms opgeven. En dus willen de bomen in het bos een koning.

Maar de minst geschikte is de enige die het worden wil.

De bomen die olijven, vijgen, druiven geven, die willen niet heersen. Want zij dienen al ergens toe. De doornstruik, die wil wel.

Doornstruiken hebben in het woestijngebied een twijfelachtige reputatie. Door de extreme droogte vliegen juist die doornstruiken het allermakkelijkst van al in de fik. Een vonk van een paar kilometer verderop zet, als de hete woestijnwind hem tegen zo'n verzameling dorre takken laat waaien, de hele boel in lichter laaie. Daarbij heeft de doornstruik juist de neiging om tegen andere bomen aan te gaan staan...

En het is dus deze doornstruik die zegt: “Schuil maar in mijn schaduw”.

“wie in de schuilplaats van de allerhoogsten is gezeten, vernacht in de schaduw van de almachtige.”

Levensgevaarlijk.

Abimelech - mijn vader is koning - de zoon van Gideon vermoordt 69 van zijn broers, opdat hij koning wordt. Schuil maar in mijn schaduw... Ik waarborg je vrijheid. Het zal je je vrijheid kosten, maar daar krijg je dan mij voor terug – IK die precies wil wat jij wil.

Hoe kon het zo ver komen - en waar is het misgegaan?

Het boek 'Rechters' is uiterst genuanceerd in de analyse.

Het boek erkent de noodzaak van leiderschap. Israël heeft voorgangers nodig om staande te blijven te midden van het heidendom.

En die voorgangers, dat zijn de Rechters. Mensen die soms even richting uitzetten, die de zaak weer op het goede spoor helpen. Waar de mensen zich even aan op kunnen trekken als ze op eigen kracht niet verder kunnen, aan wier woorden mensen iets ontlenen dat hen helpt.

Het boek keurt dus zeker het leiderschap niet af.

Maar leiderschap is wel enorm gevaarlijk. Macht corrupteert.

Dat is natuurlijk een open deur - maar in het boek 'Rechters' wordt heel genuanceerd aangegeven hóe eindeloos subtiel die corruptie begint.

Abimelech was een machtswellusteling. Een koning die het gevaar van de macht niet begrijpt, maar de macht grijpt. Hij behoort tot die types die over lijken gaan als ze macht ruiken. Helaas zijn het te vaak – nb, echt niet al tijd, misschien niet eens heel vaak, maar wel té vaak - die types die boven komen drijven - overigens niet alleen in de politiek, maar vaak ook in bedrijven en organisaties. Vreemd genoeg zijn onze selectiecriteria voor het hogere management vaak zo ingericht dat sociopaten en psychopaten er vaak prima aan voldoen. Ze rollen met hoge scores door de zgn. assessments, die door peperdure psychoadviesbureaus worden afgenomen. Voor de sfeer in het bedrijf zijn ze vaak dramatisch. Ze richten heel veel schade aan, dit soort types.

Weet je wat, zo sprak de manager: "we schaffen de jubilea af, dat is niet meer van deze tijd." Zo bleek een substantiële bezuiniging mogelijk waarvoor de manager vorstelrijk werd beloond. Knap bedacht. Dáárvoor hebben we jóu aangesteld. Creatief. Vrij. Je laat je niet hinderen door conventies. Durft keuzes te maken. ... Wie verder keek dan de Euro's die de maatregel opleverde zag wat anders. Die zag kostbare waarden als trouw aan je bedrijf, loyaliteit voor je

bedrijf, corporate identity – het sámen verantwoordelijk zijn en sámen de klus klaren, wegsmelten als sneeuw voor de zon. Niet meer van deze tijd.

Kort en goed, Abimelech is zo'n type dat gewoon niet deugt. [Even voor de duidelijkheid – ik wil op geen enkele manier beweren dat álle managers psychopaten zijn. Maar dus omgekeerd: iemand met psychopathische afwijkingen heeft goede kans om door te stoten naar het management (bron o.a.: [Intermediair](#))].

Abimelech deugt niet. Zo veel is duidelijk. Maar daarmee zijn wij er niet. Want hoe heeft het zover kunnen komen?

Hij heet niet voor niets Abimelech - mijn vader is koning. Bij die vader is het dus al misgegaan...

Waar dan?

Na zijn overwinning op de Midjanieten kwamen de Israëlieten naar Gideon: "Gideon, jij hebt ons bevrijd uit de hand van Midjan. Wil jij - en na jou jouw zoon en jouw zoons zonen - wil jij niet onze heerser worden?"

Het correcte antwoord luidt in Israël natuurlijk dat dat er niet in zit. Want heerser in Israël is God alleen... En zo antwoordt Gideon ook:

"Ik zal uw heerser niet zijn, en mijn zoon zal uw heerser niet zijn, want de HEER is uw heerser."

Dat klinkt vroom - en Gideon bedoelt het zonder twijfel ook goed. Maar toch...

Wie het antwoord vergelijkt met de vraag die werd gesteld, ziet dat Gideon antwoord geeft op de helft van de vraag. De vraag van de heerschappij beantwoordt hij wel. Maar de stelling van de bevrijding weerspreekt hij niet.

Gideon, jij hebt ons bevrijd - zo zeiden de Israëlieten. Terwijl die wonderlijke bevrijding met dat minilegertje van driehonderd man juist daarvoor bedoeld was, dat Israël zich er niet op zou beroemen dat het zichzelf had bevrijd. De Heer bevrijdt - dúrf te geloven dat de Heer bevrijdt - dát is de hele kern van het Rechters-boek. Durf te geloven dat het verhaal van gerechtigheid en vrede toekomst heeft. Durf te vertrouwen in de kracht der zwakken. Durf de weg te gaan van de dienstbaarheid, in plaats van de weg van de macht. De Héér bevrijdt.

En precies die door hem het volk toebedachte rol van bevrijder ontkent Gideon niet.

Het gaat mis met Gideon omdat hij – én de mensen die op hem stemmen - vergeet dat de Heer bevrijdt.

Dúrf te geloven dat de Heer bevrijdt.

De kern van het Rechterboek.

Wat kunnen wij daarmee? Wat moet je als modern mens met zo'n zin, dat de Heer bevrijdt?

Is dat, als we eerlijk zijn, niet een zinnetje waar wij als moderne mensen eigenlijk niets meer mee kunnen?

Of..., één vraag verder - is dat misschien juist de kern van deze zin: dat wij er niets mee kunnen. Dat we er ook niets mee moeten willen kunnen.

Dat het misschien wel eens goed voor ons is eindelijk ergens niet iets mee te kunnen.

De Heer bevrijdt - en dat staat los van al ons kunnen. Goddank kúnnen wij daar niets mee, want anders zouden we ook daar nog een puinhoop van maken.

De Heer bevrijdt - het enige dat we er mee kunnen is het nazeggen. Nazingen. Na-bidden.

Op de goede momenten.

Zoals onze oud vorstin Juliana. Toen zij in 1952 tijdens haar roemruchte Amerikareis mocht spreken voor het Amerikaanse congres.

Midden in de hitte van de koude oorlog, terwijl in Amerika de angst voor het communisme ongekende vormen aanneemt, roept Juliana Amerika op tot hulpvaardigheid jegens de wereld, internationale verdraagzaamheid, vredelievendheid en onderling begrip en vertrouwen.

En dan eindigt de toespraak met prachtige woorden:

“Laten wij allen ons uiterste best doen en de rest aan God overlaten.

Hij zal deze arme wereld niet verzaken (aan zijn lot overlaten), omwille van al de goedwillende en dappere strijdenden die er in wonen.”

De regering stelde het overigens niet op prijs dat Juliana zich zo mengde in de thema's van de internationale politiek. Waarop Juliana reageerde met de vraag waar ze dán over had moeten hebben - 'had ik de Amerikanen dan moeten oproepen om meer Heineken te drinken?'.
.

“Laten wij allen ons uiterste best doen, en de rest aan God overlaten”.

De belijdenis dat God bevrijdt is een o zo heilzame belijdenis. Omdat deze ons tot de orde roept, tot de menselijke orde en de menselijke maat.

Wie ‘de Heer bevrijdt’ zegt, kán sommige andere dingen niet meer zeggen.

De belijdenis dat God bevrijdt kan zo voorkomen dat wij onszelf te groot maken, onszelf té serieus nemen. De belijdenis dat God bevrijdt kan voorkomen dat wij onze doelen zó belangrijk maken dat ze alle middelen heiligen. Met alle consequenties van dien.

Je mág iets bescheidener zijn - want de Héér bevrijdt. Wees jíz maar iets bescheidener, dat zal je goed doen.

De belijdenis dat God bevrijdt is een heilzame belijdenis, omdat deze voorkomt dat wij onze leiders te groot maken. Politici die zich voordoen als verlossers – geloof ze niet, nooit. Managers die zichzelf zó belangrijk vinden dat ze menen in een jaar tijd meer te moeten verdienen dan jij in een leven lang bij elkaar zult werken... het is kolder, gevaarlijke kolder. De Héér bevrijdt.

De belijdenis dat God bevrijdt is tenslotte een heilzame, omdat deze de hoop in ons levend houdt. Want noch Midjan, noch Hitler, noch het wreedste communisme, noch het kilste kapitalisme, noch welke macht die zich groot maakt ook... maar ook noch ziekte, noch dood zullen deze bevrijding kunnen weerstaan. De Heer bevrijdt.

En vooral opent deze belijdenis ons de ogen voor de andere bomen in het bos. De olijfboom, de vijgenboom, de wijnrank. Die door wat ze al van zichzelf zijn gewoon al het goede aan de mensen geven: olie voor het licht, vruchten die het leven zoet maken, en druiven die de wijn van de vreugde worden.

Licht, vrucht en vreugde.

Die wereld heeft toekomst - zo laat ons de belijdenis van de goddelijke bevrijding geloven.

Jotam krijgt, in tegenstelling tot Abimelech, een opvolger. Iemand die in Israël net als Jotam op een berg gaat staan en daar gelijkenissen vertelt. Die onverschrokken oproept tot hulpvaardigheid, verdraagzaamheid, vredelievendheid en vertrouwen.

Iemand die naar de macht zijn hand niet heeft uitgestoken - laat het geld en de macht maar bij de Caesar, zei hij - maar die vervolgens door God bekleed werd met alle macht in hemel en op aarde.

De Heer die knecht kon zijn... en die zo ééns en voor al aan mensen liet zien dat echte heerschappij... dienstbaarheid is.

“De Heer bevrijdt” is zijn naam.

Jehoshua.

Hij komt.

Amen